

ZELFMOORD BIJ DIEREN.

Het verhaal op bl. 159 van dezen jaargang aangaande waarnemingen van zelfmoord bij scorpioenen heeft de mededeeling van andere dergelijke gevallen uitgelokt, die wij hier laten volgen, er nog een paar andere bijvoegende die mede onder de algemeene rubriek van zelfmoord bij dieren met meer of minder recht kunnen worden gerangschikt.

De eerste dezer mededeelingen ontving ik van den heer VAN SCHENDEL, gep^t. Luitenant-Kolonel van het Oost-Indisch leger, thans te Haarlem woonachtig. Zij luidt als volgt:

“In de 5^e aflevering van dit jaar van het “Album der Natuur” las ik uw opstel over “zelfmoord van de Scorpioen.”

In de beide laatste alinea's van uw opstel vraagt gij om mededeeling van verkregen resultaten na *opzettelijke* proefnemingen, door lezers die eenigen tijd in onze Oost- of West-Indische koloniën hebben doorgebracht.

Ik ben geen natuuronderzoeker, maar stel toch veel belang in natuurkennis.

Gedurende mijn bijna 25jarig verblijf in Oost-Indië heb ik van scorpioenen het volgende (o. a.) opgemerkt.

In een vochtig gedeelte van de zoo vochtige kazerne te Meester Cornelis gelogeed zijnde, had ik, een 25tal jaren geleden, veel last van scorpioenen. Ik hoorde toen reeds van javaansche soldaten dat die dieren zich zelf doodden “kalae liat api” (wanneer zij vuur zien).

Ik doopte daarom eenige strookjes papier in olie en liet die droogen. Een paar avonden later zag ik weder een scorpioen op den vochtigen steenen grond. Het was ruim 6 uur 's avonds en mijn lampje dus nog niet opgestoken. Ik nam mijne strookjes geolied papier, die ik op een afstand van ongeveer twee handbreedten rondom het diertje

dat zich bij mijne nadering onbewegelijk hield, legde, en stak dat papier in brand.

Misschien één minuut later zag ik de scorpioen den staart naar boven, en de punt er van tegen den kop brengen en dadelijk bewegingloos worden. Te gelijkertijd was ook het brandende papier uitgedoofd. — Het diertje was dood. —

Of nu die dood toe te schrijven was aan “zelfmoord”, aan het geschuwde licht of aan de hitte van het op twee handbreedten omringend brandend papier, durf ik natuurlijk niet beoordeelen.

Later heb ik te Padang-Panosang — bovenlanden van Sumatra's Westkust — dezelfde “aardigheid” door mijne kinderen laten doen en steeds met hetzelfde resultaat.

Nòg later — in 1878 — heb ik zelf dat middel aangewend te Pakan-Badak (Atjeh), waar ik ook last had van scorpioenen, en steeds doodden die dieren zich zelven, wanneer ze op een betrekkelijk kleinen afstand door licht (vlam) omringd waren.”

Hoogachtend, Uwen Dienstw. Dienaar
VAN SCHEDEL.

Een heer x uit Twenthe schrijft mij het volgende:

“Eerst deze week kreeg ik het “Album der Natuur” in handen, waarin uw stukje over “Zelfmoord van de Scorpioen”. (5e aflevering). Naar aanleiding daarvan vroeg ik gisteren aan iemand die jaren lang in Oost-Indië gewoond heeft (thans gepensionneerd officier van het O.-I. leger) of hij wel eens scorpioenen gezien had. O ja, was het antwoord, zeer dikwijls, dat zijn beesten van bijna een vinger lang. Als ik ze zag nam ik een glas waaronder ik ze ving, dan blies ik wat sigarendamp onder den stomp, waarop het beest zijn staart omhoog boog en zich daarmee in den kop stak. Bijna onmiddellijk is het dier dood.” x.

Eene derde mededeeling ontleen ik aan eenen brief van mijnen zoon, Dr. PAUL HARTING te Kampen.

“Wat mij aangaande den zelfmoord van scorpioenen verteld is, laat ik hieronder volgen. Vooraf de verzekering dat ik, voor zooverre dit geoorloofd is in dergelijke gevallen (de bewuste honden-historie maakt me voorzichtig), voor de waarheid instaa. Mijn zegsmannen zijn beiden jonge oudgasten en gewezen leerlingen van mij. De een is student te

Delft, de ander gaat daar binnen een paar maanden zich als a/st. O. I. ambtenaar vestigen.

Een vrij groote, op Java levende soort pleegt op de bekende wijze zelfmoord:

a. wanneer zij geplaatst is onder een bekerglas dat langzamerhand gevuld wordt met tabaksrook. Niettegenstaande den rook kan men het oogenblik van den zelfmoord gemakkelijk zien;

b. wanneer het bekerglas, waaronder het dier zich bevindt, omgekeerd geplaatst wordt op een bord en men dit laatste verwarmt.

c. wanneer men het dier plaatst in een cirkel van eenige centimeters straal, dien men met krijt getrokken heeft. De persoon, die me dit vertelde en wiens naam ik zoo noodig mag noemen, is iemand wiens waarnemingsvermogen goed ontwikkeld is en die zelf bij herhaling de proef genomen heeft. Het dier loopt binnen den kring heen en weder, ondervindt ieder oogenblik den magischen invloed van de witte streep en komt tot het wanhopig besluit, door een enkele buiging van zijn lichaam zijn levensdraad af te snijden. In de cirkelsnede schijnt iets tooverachtigs te liggen voor menschen en dieren beiden. Had GÖTTE de wijsgeerige levensopvatting van de scorpioen gekend, dan zou hij misschien onder de dieren die in zijn *Faust* de "Hexenküche" bevolken, aan haar een plaats hebben toegekend tusschen zijne "Meerkatze" en "Meerkater mit den Jungen".

De vergelijking tusschen deze proef en het *Experimentum mirabile*, waarvan pater ATHANASIUS KIRCHER spreekt in zijn *Mundus Subterraneus*, ligt voor de hand.

Voor mij is de vraag of scorpioenen zelfmoord plegen, uitgemaakt. De personen die dit ontkennen, (zie daaromtrent de berichten in *Nature*, 1880, bl. 275 en 276), hebben ongetwijfeld verkeerd waargenomen. Het feit zelf acht ik zeer merkwaardig, en naar 't me toeschijnt pleiten die gevallen van vrijwilligen dood voor de intelligentie van het dier.

Behalve van den homo sapiens, half dier, half engel, kent men geloof ik slechts gevallen van zelfmoord bij honden, paarden en ezels. Van dezen schijnen goed geconstateerde gevallen aanwezig te zijn.

Voor weinige weken meen ik nog bij een ander dier iets dat op zelfmoord gelijkt te hebben waargenomen, bij onze huiskat namelijk. Ik schrijf opzettelijk "meen ik", omdat de dood van het dier in quaestie ook aan andere oorzaken kan worden toegeschreven. De zaak heeft zich toegedragen als volgt. Den 29sten Mei van het vorig jaar kreeg ik een kat ten geschenke, die door de zorg der vriendelijke geefster zich reeds gewend

had aan zekere goede manieren, die ik niet behoef te omschrijven, en eenige dagen later verraste een mijner vrienden, Mr. G. alhier, mij door mij een prachtige kater te schenken, die, voor een zevental weken geboren, wat zindelijkheid betref aan zijn gezellin niets toegaf.

De verhouding tusschen de beide dieren was aanvankelijk gespannen. Ze deden juist als twee elkander vreemde kinderen doen, vermeden alle punten van aanraking, wantrouwden blijkbaar elkanders bedoelingen en vergenoegden zich met elkander in het oog te houden. Na verloop van twee of drie dagen was echter de vrede gesloten en daarbij een verbond van vriendschap, dat binnen eenige maanden door den dood bezegeld zou worden. De goede verstandhouding openbaarde zich, zooals *cacterus paribus* alweder bij kinderen zoo dikwijls voorkomt, aanvankelijk door de zucht der dieren om met ballen, stukjes touw of papier en dergelijke dingen te spelen, maar weldra werd de verhouding inniger en aten beiden uit één schotel, dronken beiden uit één nap en strokte één goed voorziene mand hun beiden tot leger. Eigenaardig was de gewoonte der kat om, tegen den kater aanliggende, aan den rug van dezen te zuigen, tengevolge waarvan aldaar weldra een naakte plek ontstond van 2 centimeter doormeter.

Dat dit op den gezondheidstoestand van een der dieren invloed uitoefende, heb ik niet kunnen opmerken. Die goede verstandhouding werd door niets gestoord. De dieren ontwikkelden zich normaal en flink, vooral de kater. In Maart 11. begon deze blijken te geven van zucht naar uithuizigheid, en gedurende een dag of drie bleef het fraaie dier vertoeven op de daken, om aan zijn vrouwelijke soortgenooten zijn hulde te bewijzen. De kat bleef rustig te huis en verkeerde in een meer of min kwijnenden toestand. Hoewel in leeftijd met haar gezelschap weinig verschillende, was zij in grootte, kracht, en schoonheid van teekening verreweg de minste van beiden.

Toen het mannelijke dier, een beetje vermagerd en zichtbaar lui, van zijn galante reizen terugkwam, scheen ook het wijfje lust te gevoelen wat meer kennis op te doen van de wereld en hare genietingen. Gedurende een dag of drie vertoonde zij zich slechts zeldzaam en 's nachts bleef de eene helft van de mand in de achterkeuken ledig. Het mannelijke dier scheen vrede te nemen met die escapades, doch slechts tot op zekere hoogte. Den vierden dag namelijk kwam poes in 't geheel niet terug en bleef haar etensbak onaangeroerd. En ook de volgende dagen wachtten wij haar te vergeefs.

Tot onze groote spijt zagen wij het arme dier tot heden niet terug en reeds is dan ook zijn plaats door een ander bevallig sneeuw wit poesje ingenomen. Wat echter de opmerkzaamheid van mijne huisgenooten en van mij in hooge mate wekte, was het gedrag van den kater. Hij verkeerde blijkbaar in een staat van hevige onrust. Toen zijne gezellin zich na verloop van een paar dagen niet vertoonde, bleek zijn angst en droefheid uit een eigenaardig miauwen, maar nog meer uit de herhaalde onderzoekingstochten ook in kamers, die hij wist dat voor hem verboden terrein waren, en die hij anders nooit betrad. De werkelijk zenuwachtige stemming en blijkbare spanning van het dier vielen ons allen op; zij waren het duidelijkst waar te nemen op de etensuren en tegen den nacht. Den eersten dag na het verdwijnen zijner vriendin at en dronk het dier zoo als gewoonlijk. Sinds dien dag weigerde hij alle voedsel, verloor hij zijn neiging tot zindelijkheid en bleef hem slechts de hebbelijkheid bij om, zoodra een kamer openstond, deze zoo nauwkeurig mogelijk te doorsnuffelen. Was het onderzoek geschied, dan begon het klagend miauwen op nieuw.

Het arme dier vermagerde steeds en stierf den zesden dag. Ik groef een diep gat voor hem in mijn tuin."

Eindelijk zij hier ook nog de *zelfmoord van een giftslang* vermeld, zooals deze is medegedeeld in het engelsche tijdschrift *Nature*, May 1880, p. 40.

Het bericht daaromtrent komt tot ons van Tasmania (van Diemen's-land), waar het in de *Lanncester Examiner* van 20 Februari 1880 door den heer S. H. WINTLE wordt medegedeeld. Deze heer zag een giftige "zwarte slang", die het hem gelukte te vangen, door haar met een gevorkten stok op den grond vast te steken. In de haast had de heer WINTLE zulks op het midden van het lichaam gedaan. Dadelijk omslingerde de slang den stok, en in haar woede en angst bracht zij zich zelve een beet toe, zoodat de giftanden diep in het vleesch drongen, waarbij de plek nat werd, hetzij door taai slijm of door het gif. Nauwlijks had de slang dit gedaan, of de windingen rondom den stok verslaptten; een zichtbare rilling ging door het geheele lichaam; weldra lag het dier bewegingloos, alleen nog met den mond snappende, zonder dat de tong uitgestoken werd; en binnen drie minuten nadat de beet was toegebracht, was de slang dood.

Een uur later beproefde de heer WINTLE de uitwerking van het gif in de tanden op een muis, die binnen vijf minuten stierf, en op een hagedis die na vijftien minuten bezweek.

De slang geopend zijnde, vertoonde zich als bloedeloos, vermoedelijk ten gevolge der vernielende werking die het gif op de roode bloedlichaampjes uitoefent.

Dit geval is ook daarom merkwaardig omdat de bewering alsof slangen gift voor de slangen zelve onschadelijk zoude zijn, zooals door FONTANA en na hem door anderen beweerd is, daardoor gelogenstraft wordt.

HARTING.